

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Фалько Єліни Артурівни
за темою: «Розвиток інформатизації міжнародного туристичного бізнесу
в умовах глобалізації», представленій на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове
господарство і міжнародні економічні відносини**

1. Актуальність обраної теми дослідження

Глобальна економіка сприяє розширенню просторових та часових параметрів діяльності туристичного бізнесу як реального сектору національної економіки за рахунок створення нових інформаційних туристичних продуктів. Відбувається формування нового віртуального сектору економіки, в якому туристичні компанії і споживачі туристичних послуг інтерактивно взаємодіють через систему Інтернету, яка стала віртуальним посередником.

На сучасному етапі виникли нові закономірності розвитку туристичного бізнесу, які вимагають постійного поглиблення й удосконалення існуючих теорій. Підприємницька ініціатива і використання інноваційних бізнес-моделей стали необхідними умовами успішного функціонування туристичних підприємств. Тому актуальним є питання розробки теоретичних та науково-практичних аспектів зазначеної проблематики.

Дисертація Фалько Є. А., мета якої полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо розширення державної підтримки розвитку інформатизації туристичного бізнесу, спрямована на вирішення актуального наукового завдання: побудову алгоритму управління розвитком міжнародного туризму в контексті формування глобальних конкурентних переваг національної економіки.

2. Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертацію виконано у рамках держбюджетної теми кафедри менеджменту та туристичного бізнесу Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара «Диверсифікація форм та методів комерціалізації науково-технічних розробок в умовах глобальної технологічної інтеграції» (номер державної реєстрації 0112U000201), та теми «Розвиток корпоративного менеджменту в умовах транснаціоналізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U003044).

3. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, ступінь і повнота вирішення поставлених завдань

Наукові положення дисертації є теоретично обґрунтованими. Достовірність основних результатів дослідження підтверджується широким спектром загальнонаукових та спеціальних методів, що використовувались: історико-логічний метод (визначення категорій «глобалізація», «інформатизація суспільства»); системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ (дослідження тенденцій та структурних змін на глобальному ринку туристичних послуг); аналіз і синтез (для дослідження інфраструктурного забезпечення розвитку інформаційних послуг); методи кількісних та якісних порівнянь (оцінювання рівнів інформатизації країн з різними типами туристичної активності); економіко-математичні методи (оцінка впливу інформатизації на конкурентні переваги країн на ринку туристичних послуг); методи експертних оцінок (для обрання сукупності показників економічного розвитку країн та розвитку туристичного бізнесу); метод експертного аналізу (встановлення верхніх та нижніх меж обраних показників для визначення їх рівнів).

Автором опрацьовано 218 літературних джерела по темі дисертації, серед яких нормативно-законодавчі акти, що визначають інституціональні основи розвитку туристичного бізнесу в Україні, офіційні матеріали та

аналітичні звіти міжнародних організацій, Міжнародного статистичного порталу «Statista», Державного комітету статистики України, офіційні публікації Європейської Комісії, Глобальних Систем Бронювання, Туристичної Асоціації України.

4. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у поглибленні науково-теоретичних та концептуальних засад розвитку туристичного бізнесу з метою забезпечення конкурентних переваг його суб'єктів на глобальному ринку.

До конкретних наукових результатів, які характеризують новизну даного дослідження, належать наступні:

Перше, в роботі автором розроблено науково-методичний підхід щодо типологізації країн світової економіки на основі сукупності спільних ознак, виявлених шляхом якісного і кількісного факторного аналізу, що дозволило виокремити вісім кластерів країн в структурі глобального туристичного ринку в контексті рівня інформатизації їх економік; отримані результати можуть слугувати науково-методичним підґрунтям для моніторингу динаміки інформатизації туристичного бізнесу у країнах світу і структурних зрушень ринку туристичних послуг. Обґрунтовано, що країни з розвиненими ринками та економікою мають кращу основу для генерування та імплементації інноваційних технологій та рішень, а країни, що розвиваються чи бідні держави, недостатньо інтегровані в глобальний інформаційний простір, менше мають змоги використовувати усі новітні засоби у модернізації своїх ринків чи роблять це дуже повільно (с. 94 – 113).

Друге, в роботі удосконалено концепцію сутності глобальної інформатизації туристичного бізнесу, яка розглядається як спрямований процес системної інтеграції інформаційних та комунікаційних технологій в глобальному інформаційному просторі, який призводить до зміни

інституціональних основ управління та регулювання міжнародного туризму, та є передумовою структурних змін на ринку туристичних послуг. Доведено, що процес глобальної інформатизації туристичного бізнесу веде до зміни інституціональних основ управління та регулювання міжнародного туризму, є передумовою структурних змін на ринку туристичних послуг. Структурні зміни надання туристичних послуг зміщуються у бік індивідуалізації потреб на основі використання глобальних ресурсів. Обґрунтовано, що розвиток інформатизації є передумовою зміни виробництва послуг, укладу життя населення та системи цінностей: особливу цінність набуває вільний час, інтелект, знання; змінюється матеріальна і технологічна основа туристичного бізнесу, важливого значення набувають міжнародні керуючі та аналітичні інформаційні системи, створені на основі ІТ-технологій та інтернет-мереж (с. 23 – 33).

Третє, автором удосконалено науково-теоретичні засади дослідження розвитку сучасних світогосподарських процесів: побудовано структурно-логічну схему дослідження глобальної інформатизації туристичного бізнесу, яка відображає економічні наслідки процесу глобалізації та породжувані нею зміни на глобальному і національному рівнях управління туристичною галуззю та на рівні суб'єктів економічної діяльності (с. 30).

Четверте, удосконалено теоретико-методичні засади дослідження глобальної інформатизації туристичного бізнесу шляхом запропонованого алгоритму дослідження глобальної інформатизації туристичного бізнесу. Сукупність прийнятих автором заходів дозволила визначити та сформулювати методичний підхід щодо оцінювання для виявлення груп країн з характерними ознаками розвитку у межах трьох векторів: стану національної економіки, туристичної активності, інформатизації суспільства (с. 64 – 70).

П'яте, набули подальшого розвитку дослідження природи структурних змін на глобальних ринках: проаналізовано динаміку міжнародних туристичних потоків, структурні зміни на глобальному ринку туристичних послуг за регіональною ознакою, динаміку фахівців, зайнятих у сфері

міжнародного туристичного бізнесу, динаміку зростання надходжень від міжнародного туризму, що дозволило автору ідентифікувати стан розвитку світового ринку туристичних послуг як інвестиційно привабливий. Виявлено нерівномірність туристичної активності у розрізі мегарегіонів: зміщення попиту на туристичні послуги в Азії та Океанії, та зменшення туристичних потоків в Європу і Америку. Спостерігається стійка тенденція збільшення потенціальних клієнтів туристичного бізнесу через глобальну мережу Інтернет в країнах що розвиваються і які інтенсивно нарощують використання інформаційних продуктів мобільного зв'язку (с. 74 – 88).

Шосте, обґрунтовано напрями формування стратегії розвитку туристичної галузі на основі проектного підходу. Виокремлено п'ять етапів послідовного формування національної стратегії розвитку туризму. Проаналізовано додаткові можливості, які з'являються у підприємства туристичної сфери з використанням інформаційних технологій в своїй діяльності, чим доведена необхідність удосконалення алгоритму системи управління розвитком інформатизації туристичного бізнесу (с. 196 – 204).

5. Наукове та практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення теоретичних положень, висновків та рекомендацій дисертації полягає у вдосконаленні інструментарію розвитку інформатизації туристичного бізнесу в контексті забезпечення конкурентних переваг суб'єктів туристичного бізнесу на глобальному ринку туристичних послуг. Автором побудовано алгоритм управління розвитком інформаційних послуг у міжнародному туризмі в рамках п'ятого завдання «Регіональної програми інноваційного розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року», яке передбачає створення системи інформаційної підтримки інфраструктури інноваційного розвитку; сформовано концептуальні засади національної стратегії туристичного бізнесу в Україні в рамках шостого завдання «Регіональної програми інноваційного розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року», що має на меті виконання аналізу чинного

законодавства й розробку пропозицій з внесення законодавчих ініціатив; побудовано критеріальну багатофакторну модель розвитку туристичного бізнесу в умовах інформатизації в рамках восьмого завдання регіональної програми, покликаною створити організаційну систему, що дозволяє проводити цілеспрямовану роботу із просування інноваційних продуктів на внутрішньому й зовнішньому ринках (довідка №15/60 від 20.04.2015 р.).

Наукові положення та прикладні розробки в частині підвищення ступеня інформатизації діяльності підприємств туристичного бізнесу та формування нових інтернет-ресурсів суб'єктів підприємництва впроваджено у діяльність Дніпропетровської торгово-промислової палати, про що є відповідна довідка (довідка №801/13-08 від 21.04.2015 р.); в частині реалізації державної молодіжної політики у сфері аерокосмічної освіти та в процесі підготовки і перепідготовки молодих фахівців в аерокосмічній галузі – в діяльність Національного центру аерокосмічної освіти молоді ім. О. М. Макарова (довідка № 9 від 19.01.2015 р.).

На мікрорівні рекомендації, розроблені в роботі, використовуються в діяльності туристичної компанії «Van-Tour» в частині розширення діяльності, спрямованої на освоєння нових сегментів ринку туристичних послуг (довідка № 15-24-14 від 15.11.2014 р.).

Результати дисертаційного дослідження також використовувалися при розробці та проведенні лекційних та практичних занять з дисциплін «Організація туристичного бізнесу», «Інформаційні системи та технології в туристичній індустрії» та «Туроперейтинг» на факультеті міжнародної економіки Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара (акт про впровадження від 30.12.2014 р.). Положення дисертації можуть бути використані при викладанні відповідних курсів у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Основні результати дисертаційної роботи отримали належну апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Авторський доробок включає публікацію 25 наукових праць загальним

обсягом 8,6 д. а., з них: 1 – у колективній монографії, 1 – у міжнародному науковому виданні, 5 – у наукових фахових виданнях України, та 18 – в інших виданнях.

Автореферат та публікації автора розкривають зміст проведеного дослідження та його основні положення теоретичного і прикладного характеру. В цілому дисертаційна робота Фалько Є. А. відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу.

6. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Фалько Є. А. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Позитивно оцінюючи теоретико-методологічний підхід розроблений автором для обґрунтування дослідження глобальної інформатизації туристичного бізнесу в країнах світової економіки у п.1.3. (Рис.1. 11 – рис. 1.12), (с. 61 – 67), вважаємо відзначити, що було б доцільно уточнити та доповнити його етапи з урахуванням багатофакторного аналізу виконаного у розділах 2 та 3 дисертації.

2. Автор опрацювала великий масив статистичних показників, що прямо чи опосередковано характеризують предмет та об'єкт дослідження. Це дозволило математично обґрунтувати отримані результати і довести ознаки глобалізації туристичного бізнесу. Проте, окремі графіки та показники, приведені в роботі не отримали відповідного економічного обґрунтування (наприклад рис. 2.12; рис. 2.13; рис. 2.23) (с. 89, 90, 117).

3. Отримана кластеризація країн на основі тримірного формату оцінювання безумовно є науковим здобутком автора (с. 112). Проте групи країн, що увійшли до кожного кластеру, слід було б перевірити на відповідність загальній характеристиці кластера. Цей етап аналізу в методології дослідження автором не зазначений.

4. У виконаному дослідженні автор робить висновок, щодо невідповідності стану розвитку інформатизації туристичного бізнесу України загальносвітовим тенденціям (с. 139 – 147). Проте доцільно було б детальніше проаналізувати внутрішні фактори впливу на бізнес середовище з позиції передумов до активізації розвитку внутрішнього туризму в Україні. Адже поточний стан економічного розвитку територій на фоні втрати Криму та девальвації гривні є сприятливим для активізації туристичного бізнесу орієнтованого на українців та гостей країни.

5. В п.2.3. здобувач, виконуючи аналіз інфраструктурного забезпечення розвитку інформаційних послуг у міжнародному туризмі відзначає, що «між глобальними гравцями ринку є розподіл сфер економічного впливу на мегарегіони туристичних послуг, що веде до поглиблення поляризації світової економіки щодо розподілу прибутків, доступу до сучасних інформаційно-технологічних засобів» (с. 149). Але окрім найбільших глобальних розподільних систем: Amadeus, Sabre та Travelport інші форми інфраструктури залишилися поза увагою. Наукова новизна роботи була б більш значною, якби автор виконала порівняльний аналіз інфраструктурного забезпечення інформатизації бізнесу в провідних країнах світу.

6. Запропонована автором концептуалізація стратегії розвитку інформатизації туристичного бізнесу України базується на використанні проектного підходу та децентралізації регулювання туристичною галуззю (с. 196 – 198). Погоджуючись з ефективністю зазначених наукових підходів, слід зауважити, що автор у розробці стратегічних напрямів мало використовує отримані результати дослідження у попередніх розділах, зокрема аналіз державного регулювання розвитком туристичного бізнесу в Польщі та Великобританії, країнах, які реалізують іміджеві стратегії розвитку туризму.

7. У роботі мають місце окремі стилістичні помилки та похибки друку.

Однак, вказані зауваження у своєму загалі мають рекомендаційний характер і не впливають на позитивну оцінку роботи.

7. Загальний висновок

Дисертація Фалько Єліни Артурівни «Розвиток інформатизації міжнародного туристичного бізнесу в умовах глобалізації» є структурно-логічно побудованим, завершеним дослідженням, яке спрямоване на вирішення актуальної проблеми поглиблення науково-методичних положень та розробки практичних рекомендацій щодо сприяння розвитку глобальної інформатизації туристичного бізнесу.

Зміст опублікованих наукових праць дисертанта та автореферату достатньо повно відображають основні положення дисертаційної роботи. Автореферат є ідентичним до змісту дисертації.

Робота відповідає нормативним вимогам МОН України пп. 9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р., а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму Львівського
національного університету імені Івана Франка**

М. П. Мальська